

**Themanummer:
Bossen en klimaat**

VAN DE REDACTIE

Het werd hoog tijd voor weer eens een themanummer. Het moment is er rijp voor. De organisatie van het seminar op 24 juni over Tropische Bossen en Klimaatverandering is natuurlijk de directe aanleiding. En deze heeft weer zijn oorsprong in de belangrijke onderhandelingen die op stapel staan in december in Kopenhagen over het klimaatverdrag. Hierbij zullen Bossen een belangrijke rol spelen. Bossen en Klimaat, dus..

We hebben een aantal mensen bereid gevonden om hierover een bijdrage te leveren, zoals Eveline Trines en Gert-Jan Nabuurs. Maar er is meer te lezen. Bijvoorbeeld een bijdrage van Herman Savenije over de Evaluatie van het regeringsstandpunt Tropisch Regenwoud (RTR) en een oproep om de conclusies hiervan te bespreken binnen de VTB.

We mogen deze plek trouwens ook best even gebruiken om vanuit onze commissie een heugelijke mededeling te doen, nl de geboorte van een zoon voor Henneleen en André Koppe op 14 maart jl. Wij feliciteren onze ex-redactieleden, maar nog immer actief lay-out team, van harte met hun Joost!

VERSLAG ALV 2009

De ALV van 2009 is alweer een tijdje geleden gehouden. Het verslag staat op de VTB-website. Zoals inmiddels traditie is geworden werd het huishoudelijk gedeelte van de avond voorafgegaan door een meer inhoudelijke deel. Deze keer was dat een presentatie over de "Taskforce Biodiversiteit en Natuurlijke Hulpbronnen" door Erik van Zadelhoff, een van de secretarissen van de taskforce en werkzaam bij het Ministerie van LNV.

De evaluatie van het Beleidsprogramma Biodiversiteit Internationaal (BBI) liet zien dat samenwerking tussen de ministeries op dit gebied moeizaam verloopt. Daarom is er nu, binnen het nieuwe Beleidsprogramma Biodiversiteit (BB) voor gekozen een maatschappelijke taskforce in te richten die buiten het ambtelijke circuit om opereert, maar toch niet helemaal los staat van de overheid. Deze groep

mensen onder voorzitterschap van Hans Alders staat nu voor de uitdaging om een 'sense of urgency' te creëren bij besluitvormers in de maatschappij en bij beleidsmakers in Den Haag. Om dat te bewerkstelligen zitten hier voornamelijk topmensen uit het maatschappelijk veld in.

Uiteindelijk moet de taskforce komen met een visie op de mogelijkheden om het beslag op biodiversiteit en natuurlijke hulpbronnen te verminderen, zowel in Nederland als op mondiale schaal. De bedoeling is dat de taskforce hier concrete maatregelen en acties voor definieert. De precieze werkwijze van de taskforce en de rol van maatschappelijke en wetenschappelijke organisaties was nog niet helemaal duidelijk. Voor inhoudelijke bijdragen zullen waarschijnlijk een aantal platforms opgezet worden. Erik gaf aan dat ideeën hierover welkom zijn.

Het huishoudelijke deel van de ALV gaf weer een mooi overzicht van de vele VTB activiteiten die het afgelopen jaar hebben plaatsgevonden en de plannen van bestuur en commissies voor 2009. Uit de presentaties van de commissies bleek echter ook dat ze eigenlijk allemaal dringend versterking nodig hebben om die activiteiten ook daadwerkelijk te kunnen uitvoeren. Lijkt het je dus leuk om mee te doen in een van de commissies, laat het dan weten via: vereniging@tropischebossen.nl !

De begroting voor 2009 leverde uiteindelijk een rijke discussie op over wat te doen met de grote financiële reserve van de vereniging. Besloten is dat het bestuur in de loop van dit jaar met een financieel plan komt met daarin een voorstel voor een strategisch gewenste financiële reserve en een plan hoe de huidige reserve af te bouwen. Ook is besloten om dit jaar nog 1000 euro te reserveren voor een extra uitgave die binnen de doelstellingen van de VTB past. Met ideeën hierover kun je terecht op het discussieforum op de VTB website! De volledige concept notulen van de ALV staan eveneens op de website.

Namens het VTB bestuur alvast een goede en zonnige zomer gewenst!

Eric Arets, VTB bestuur

RTR-EVALUATIE NAAR DE 2de KAMER

Minister Koenders heeft op 28 mei de Beleidsevaluatie "Het Tropisch Regenwoud in het OS-beleid 1999-2005" en zijn beleidsreactie daarop naar de Tweede Kamer gestuurd. Dit rapport van de Inspectie Ontwikkelingssamenwerking en Beleidsevaluatie (IOB) heeft betrekking op de bijdrage van ontwikkelingssamenwerking aan de uitvoering van het Regeringsstandpunt Tropisch Regenwoud, dus niet op het gehele RTR-beleid. De conclusies zijn grotendeels gebaseerd op drie deelstudies uitgevoerd in Vietnam, Colombia en Ghana. Hoofdbevindingen van het IOB rapport De IOB heeft geconstateerd dat de Nederlandse OS inzet op het gebied van bossen relevant is geweest en aansluit bij de problematiek in de gekozen landen. Het rapport merkt op dat Nederland binnen de internationale hulp een koploperpositie heeft ingenomen op het gebied van duurzaam bosbeheer. Men is redelijk positief over effectiviteit en efficiëntie van de inspanningen, maar constateert ook dat de directe invloed in het veld moeilijk aan te tonen is o.a. door gebrek aan goede monitoring.

De IOB is kritisch over de verankering van armoedebestrijding in het bossenbeleid. Er wordt geconstateerd dat de analyse van de problematiek niet diep genoeg is ingegaan op armoedeaspecten en er bij de uitvoering van de activiteiten onvoldoende aandacht is besteed aan de effecten op het welvaartsniveau van de doelgroep. Naast de noodzaak van integrale benadering voor armoedebestrijding, vindt de IOB dat de exclusieve positie die het tropisch regenwoud binnen de Nederlandse ontwikkelingssamenwerking inneemt zowel voor- als nadelen kent; zij pleit ervoor dat bossensector minder geïsoleerd benaderd wordt. Ze vraagt ook meer aandacht voor de verbetering van de kwantitatieve en kwalitatieve bepaling van de toestand van bos, het bevorderen van duurzame houtproductie en meer marktonderzoek ten behoeve van inkomensgenererende activiteiten. Tot slot dringt zij aan op een efficiëntere berekening van ODA uitgaven voor bossen.

In een beleidsreactie (aan de Tweede Kamer) geeft Minister Koenders aan hoe hij tegen de bevindingen aankijkt en wat hij er mee denkt te gaan doen. Het IOB-rapport en de beleidsreactie zijn te vinden op: <http://www.minbuza.nl/nl/actueel/brievenparlement,2009/05/Kamerbrief-inzake-de-ODA-bijdrage-aan-de-uitvoerin.html>

VTB discussiebijeenkomst over het RTR medio september!!

De evaluatie biedt aardig wat aanknopingspunten om een prikkelende discussie te voeren over het RTR-beleid cq OS-bossenbeleid. Hoe kijken we als VTB-ers tegen de evaluatie en de beleidsreactie van Minister Koenders aan? Wat vind je goed, wat mis je en wat zou je anders willen (en waarom)? Is het RTR als beleidsdocument toegerust op de uitdagingen voor de komende jaren? Welke ervaringen hebben we als VTB om armoede beter te verankeren in het RTR-beleid? Welk "10-puntenplan" zou je de Minister willen meegeven?

In de tweede helft van september organiseert de VTB een discussiebijeenkomst over het Regeringsstandpunt Tropisch Regenwoud. Over tijd, plaats en programma worden jullie zo spoedig mogelijk geïnformeerd. Mensen die met mij willen meedenken (en meedoen!!) in de voorbereiding van de bijeenkomst, kunnen contact met me opnemen (herman.savenije@planet.nl)

Herman Savenije

REDD: DE BOSSEN VERDWIJNEN!!

Dat de bossen wereldwijd verdwijnen wisten we al. Dat daarmee ook grote hoeveelheden biodiversiteit en mensen in de problemen raken, wisten we ook al. En uiteindelijk moeten we, zij het soms wat schoorvoetend, toegeven dat de internationale gemeenschap, alle goede intenties van de laatste decennia ten spijt, niet bij machte is gebleken om de wereldwijde ontbossing tegen te gaan. Sinds de zorg om het klimaat hoogtijdagen viert, weten we nu ook nog eens dat wereldwijde ontbossing 20% van de mondiale uitstoot van CO₂ veroorzaakt. Een significante bijdrage dus.

Dat heeft de landen die lid zijn van het VN Klimaatverdrag (www.UNFCCC.int) ertoe aangespoord om het terugdringen van emissies veroorzaakt door ontbossing en bosdegradatie (Reducing Emissions from Deforestation and forest Degradation: "REDD") op te nemen in de blauwdruk voor een toekomstig klimaatverdrag dat het Kyoto Protocol moet gaan opvolgen in 2012. Dit betekent dat landen waar veel ontbossing plaatsvindt, vrijwillig een beroep kunnen doen op zowel financiële assistentie als hulp bij het opbouwen van capaciteit om effectief deze emissies terug te dringen. In ruil daarvoor levert het land dan emissiereducties middels REDD activiteiten. REDD is sedert 2005 op verzoek van de partijen al uitgebreid

CaspARTOON

naar REDD+ (=REDD plus): daar horen ook bosbehoud en duurzaam bosbeheer bij. Hoe dit alles gefinancierd moet worden, en of de REDD of REDD+ kredieten ook verhandelbaar worden zodat ze geïndustrialiseerde landen kunnen helpen hun reductiedoelstellingen te halen, wordt nog besproken. Uiteraard is een ander cruciaal aspect van dit besluit het landenspecifieke emissieniveau dat als referentie wordt genomen waartegen een land moet aantonen of het daadwerkelijk reduceert of niet. Immers: als de mate van assistentie aan een land wordt afgemeten aan de hoeveelheid emissiereducties die het kan bewerkstelligen, komen de landen die goed voor zijn bossen hebben gezorgd er bekaaid af! Afijn, er is dus nog genoeg te bepraten.

In Kopenhagen in december verwacht men een definitief besluit te nemen; REDD en/of REDD+ zullen daar waarschijnlijk een onderdeel gaan uitmaken van een algehele afspraak over een toekomstig klimaatregime. Een concept onderhandelingstekst daarover is te vinden op de UNFCCC website. Daarin zijn ook de voorstellen t.a.v. de financiering van REDD en REDD+ te vinden. Na Kopenhagen volgen vast een aantal jaar waarin de details worden uitgewerkt om de Kopenhagen afspraken te operationaliseren. Dus "wordt vervolgd,,,"!

Eveline Trines, VTB-lid is mede-oprichtster en mede-directeur van Silvestrum

(Silvestrum is een VoF die allerlei partijen helpt om verantwoord, productief, en constructief bezig te zijn met klimaatbeleid en bosbouw. Zie www.Silvestrum.com)

WAT BETEKENT EUROPA VOOR REDD?

Zoals bekend staat in Kopenhagen in december van dit jaar heel veel op het spel. De landen onder de klimaatconventie moeten op hoofdlijnen overeenstemming bereiken over de emissie reductie waaraan men zich moet houden in de nieuwe periode na 2012. De doelen variëren van mogelijk minus 10 tot minus 50%. Ook lange en korte termijn doelen worden besproken.

Juist nu met de economische crisis zullen de onderhandelingen zeer zwaar zijn. We weten uit het verleden dat als de onderhandelingen moeizaam zijn, dat dan juist de bossensector gebruikt (of juist misbruikt) wordt om tot overeenstemming te komen. Met de huidige aandacht voor REDD is het zeer waarschijnlijk dat via de bossensector een uitvlucht gevonden moet worden om de onderhandelingen tot resultaten te laten leiden. Natuurlijk is iedereen blij met deze aandacht voor tropische bossen. Maar men moet niet vergeten dat onderhandelaars het landgebruik in de relatie met CO₂ alleen maar zien als extra 'emissie ruimte'.

Ook het IPCC (2007) heeft zich duidelijk kritisch uitgelaten over de werkelijke mogelijkheden tot koolstofvastlegging in de verschillende vormen van landgebruik. Sinds 1997 zijn nog maar 3 projecten daadwerkelijk goedgekeurd onder het Clean Development Mechanism. Ook met REDD zal de werkelijke realisatie minder zijn dan verwacht. Er is een grote kans dat activiteiten binnen dit concept ook zullen vastlopen in lange procedures en problemen met effectieve monitoring. En als we het tropisch bos alleen maar willen beschermen door er een soort hek omheen te zetten, dan zal dit nooit lukken. Ook niet met grote internationale fondsen.

Daarentegen geeft het IPCC aan dat 'op de lange duur een strategie van duurzaam bosbeheer, die gericht is op het handhaven of vergroten van de koolstofreserves in bossen, terwijl er wel jaarlijks duurzaam geproduceerde opbrengsten gerealiseerd worden aan hout, vezels of energie, de grootste duurzame CO₂-compensatie (mitigatie) zal genereren'. En dit is waar op ingezet zou moeten worden; niet alleen maar beschermen, maar juist streven naar grote gebieden met duurzaam bosbeheer in de tropen (waarbinnen primair bos met beschermde status). Dit duurzame beheer geeft het bos waarde, en produceert de nodige variatie aan producten. Als het bos een waarde heeft die hoger is dan andere gebruiksopties dan is de druk van ontbossing door conversie ook veel minder. Europa heeft al eeuwenlang ervaring met duurzaam bosbeheer en Europa is natuurlijk intens verbonden met het tropisch bos via de internationale houthandel. Dit geeft Europa een medeverantwoordelijkheid. De EU zet in op duurzaam tropisch bosbeheer middels het FLEGT Action plan. De REDD en FLEGT mechanismen zijn sterk aan elkaar verwant. Er is steeds meer consensus dat REDD van de FLEGT ervaringen zou kunnen leren.

Gert-Jan Nabuurs, VTB lid en werkzaam bij het European Forest Institute

TROPISCHE BOSSEN EN KLIMAATVERANDERING

Op 24 juni as wordt in 'De Reehorst' in Ede van 12.30- 17.15 uur het seminar georganiseerd "Tropical Forests and Climate Change; Are we on the right track.... beyond Copenhagen?". Dit seminar wordt door de VTB georganiseerd in samenwerking met de Universiteit van Utrecht, het ministerie van LNV, Tropenbos International en Wageningen Universiteit. Het past in een serie seminars die al enige jaren door dezelfde partners in juni worden georganiseerd over: 'Sustainable Forest management in the Tropics...Are we on the right track...?'

Onderzoekers hebben aangetoond dat bosdegradatie sterk gereduceerd kan worden door verbeterde beheerspraktijken en dat daardoor CO₂ emissies verminderd zouden kunnen worden met 50%. Grote arealen nieuwe natuurlijke bossen, secundaire bossen of aanplanten hebben ook grote potentie om koolstof te binden en dus klimaatveranderingen tegen te gaan, zoals ook de integratie van bomen in de landbouwgebieden onze aandacht verdienen in dit verband.

De onderhandelingen in Kopenhagen in december voor het nieuwe klimaatverdrag zal het belang van bossen voor het tegengaan van klimaatverandering naar verwachting serieus nemen. Dit zal echter slechts op hoofdlijnen gebeuren. In de periode "ná Kopenhagen" zullen nog veel details geregeld moeten worden en zal het verdrag in de praktijk gebracht moeten worden, via de ontwikkeling van duurzame benaderingen. Dit zal moeten gebeuren via beleidwijzigingen en modaliteiten om duurzaam bosbeheer, behoud en gebruik van biodiversiteit en het tegengaan van klimaatverandering en daar de gevolgen van (adaptatie en mitigatie) effectief te maken. Dit alles zal ook nog bij moeten dragen aan het welzijn van rurale gemeenschappen in ontwikkelingslanden. Het (Engelstalige) seminar is bedoeld voor een breed publiek van mensen die professioneel met tropische bossen in brede zin te maken hebben. U kunt het programma bekijken en u registreren via de VTB-website www.tropischebossen.nl

WIE - WAT - WAAR

- VTB-lid **Gert-Jan Nabuurs** is per 1 juni 2009 benoemd tot Assistent Director en tevens wetenschappelijk coördinator van het European Forest Institute (EFI).
- VTB lid **Hans de Iongh**, werkzaam bij het Centrum voor Milieuwetenschappen Leiden, is benoemd tot voorzitter van het College van Deskundigen (CvD) van Keurhout.
- Voor de **VTB lustrum-cie** hebben zich tot dusverre aangemeld: John Nikkelen, Wouter Leer, Wyb Jonkers en Bernd Slesazeck. De commissie is nog op zoek naar versterking, vooral vanuit de vrouwelijke gelederen van de VTB. Wie ideeën heeft of wil meewerken in kan dit laten weten via: lustrum@tropischebossen.nl

De Vereniging Tropische Bossen heeft tot doel het creëren en onderhouden van een professioneel netwerk en het instellen van een dynamisch en effectief platform voor het verzamelen, kanaliseren en uitdragen van kennis en informatie over tropische bossen. Dit wil de vereniging bereiken door het stimuleren en faciliteren van contacten tussen mensen, die vanuit verschillende achtergronden en posities, geïnteresseerd zijn in duurzaam en maatschappelijk verantwoord beheer van tropische bossen.
Adres VTB: postbus 124, 6700 AC, Wageningen
Email: vereniging@tropischebossen.nl
Website: www.tropischebossen.nl
Redactie VTB-Nieuws: Paul Hillegers, Henk Lette, Caspar Verwer, Paul Zambon.
Layout: André Koppe & Henneleen Koppe-de Boo
Deadline voor het inleveren van artikelen voor de volgende nieuwsbrief is 28 augustus 2009.
Email redactie: vtbnieuwsbrief@tropischebossen.nl
Drukker: Drukkerij Junior, Nijmegen.